

*Tootjaorganisatsioonide roll Euroopa Liidus,
liikmesriikide kogemused lihasektoris*

November 2020

Tauno Lukas
Põllumajanduse ja Maaelu Peadirekoraat
Üksus G 1 – Põllumajandusturud

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maajätkendades

Agriculture
and Rural
Development

Sissejuhatus

- **Tootjaorganisatsiooni (TO) määratlus:** mis tahes tüüpi ametlikult tunnustatud või tunnustamata ühendus, mis on moodustatud teatud sektori tootjate algatusel ühe või mitme määruses (EL) 1308/2013 (ÜTK) loetletud konkreetse eesmärgi saavutamiseks ja mida kontrollivad tootjad
- **Erinevad juriidilised vormid:** põllumajandusühistud, tootjate liidud, äriühingud, mille osanikud on tootjad jne.
- Igat tüüpi **pikaajaline ametlik** koostöö vähemalt kahe tootja vahel võib olla TO.

Taustainfo

- Asümmeetria EL tarneahelas
 - 10,5 miljonit tootjat
 - 2,8 mijonit käitlejat
 - Ca 300 000 töötajat
- Tootja positsioon tarneahelas tugevneb kui tootjad koonduvad ühe mütsi alla:
- Eesmärgid:
 - Tootjate sissetulek suureneb (läbi kõrgema hinna **ja** tulude optimeerimise)
 - Tarnekindlus suureneb (paremini organiseerunud tootjad on vastupidavamad kriiside tingimustes)
 - Koostöö toodangu planeerimisel, ühine R&D, innovatsioon, promotsioon, keskkonnainvesteeringud jne.

TO edufaktorid?

- Liikmete ühtsus ja ühised huvid, homogeensus.
- Liikmete arv
- Professionaalne juhtimine
- Koostöö tarneaahela teiste lülidega
- TO kogemuse pikkus
- Tarneaahela ülesehitus
- Ajaloolised faktorid
- Liikmesriigi toetus

Tunnustatud vs tunnustamata TÖd

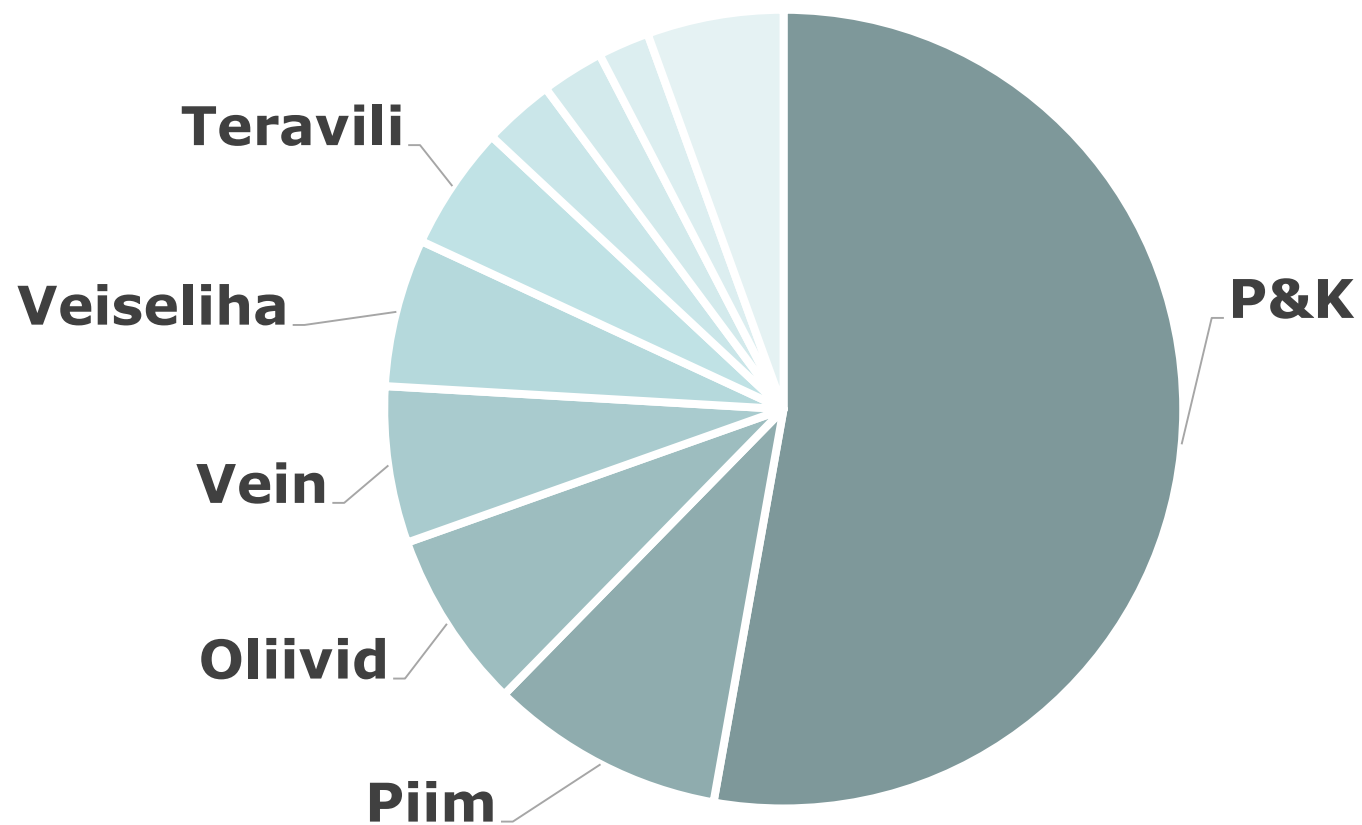
- Tunnustamise eesmärk: kontroll EL seadusandlusest tulenevate toetuste ja soodustuste üle (erandid konkurentsioõigusest ja eelarveline toetus)
- Tunnustamine – liikmesriigi pädevus
- Põhineb:
 - ÜTK määruse kriteeriumid: juriidiline vorm, põhikiri, moodustatud ja kontrollitud tootjate poolt, kindel sektor, taotleb kindlate eesmärkide täitmist
 - LR poolt kehtestatud kriteeriumid: vähim liikmete arv või toodangumaht, tunnustamise ajaraam, vastavuskontroll, karistused rikkumiste puhul, tunnustusest ilmajätmine.
- EL Komisjoni teavitamine liikmesriigi poolt

Üldine ülevaade EL TOdest

- Ca 42 000 TOd
- millest, ca **3500 tunnustatud TOd and TOAd**
 - 3430 TOd
 - 70 TOAd (allikas: DG AGRI uuring)
- 50% P&K sektoris. Teised olulised sektorid: piim, oliiviõli, vein, veiseliha, teravili, sealiha
- LRd ilma tunnustamata POdeta: **Eesti**, Luksemburg, Leedu
- **Eesti:** 128 põllumajandusühistut aastal 2019, aga ükski neist pole tunnustatud
 - palju mittetootjatest liikmeid (päritud vara peale 90ndate alguse maareformi)
 - Progress viimastel aastatel: 48 uut TOd käimasoleva ÜPP perioodi jooksul.
 - Sektorid: piimandus, teravili

EL tunnustatud TOd sektorite lõikes

Ülevaade Tõdest lihasektoris

- **Veiseliha:** ELs 210 tunnustatud ja ca 650 mitte-tunnustatud veiseliha Tõd. Enim Prantsusmaal (tunnustatud) ja Poolas (tunnustamata). Enamus liikmeid väiketalud. Liikmeid Tõ kohta 1100 - 1700.
- **Sealiha:** Väga suured erinevused LRde vahel, erinevat tüüpi koostöö: a) horisontaalne (Saksamaa), b) vertikaalne (Hispaania), aga väga killustatud mitmes LRs (Poola). ELs kokku 101 tunnustatud Tõd. Mitmes riigis (Malta, Prantsusmaa, Taani, Soome, Rootsi) sealihaühistutel juhtiv turupositsioon.
- **Eesti:** nõrk koostöö. Tõuaretusühistud v.a., 16 lihaühistut aastal 2019: sealiha (7), veiseliha (5), lambaliha (4) + üks tootjagrupp, kes viib ellu kvaliteedikontrolli.

EU toetus TÕdele – erandid konkurentsioigusest

- **Art 152 ÜTK:** Tunnustatud Tõd mis tegelevad ühistegevusega, v.a. ühise teenuse osutamisega, võivad kavandada tootmist, optimeerida tootmiskulusid, viia põllumajandustooteid turule ja pidada läbirääkimisi põllumajandustoodete tarnelepingute: erand ELi toimimise lepingu artiklist 101.
- **Art 209 CMO:** Tootjate, Tõde, TOAde, tunnustatud või mitte, otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis on seotud põllumajandustoodete tootmise või müügiga või ühiste seadmete kasutamisega põllumajandustoodete ladustamiseks, käitlemiseks või töötlemiseks: erand ELTL art 101, aga:
 - Identsed hinnad ja konkurentsi piiramine: **EI**
 - **Võimalus** küsida EL Komisjoni vastavushinnangut

EU toetus TÕdele – erandid konkurentsioigusest

- **Art 222 CMO:** Tootjate, TÕde, TÕAde, tunnustatud või mitte, ja THLde kokkuleped ja otsused, tehtud tõsiste turutasakaalu häirete ajal, aga tingimusel et need kokkulepped ja otsused ei kahjusta siseturu toimimist, nende eesmärk on asjaomast sektorit stabiliseerida ja need kuuluvad teatud kategooriatesse – erand ELTL art 101
- **Sektoripõhised erandid:**
 - Art 149: Läbirääkimised piimandussektoris
 - Art 150: Pakkumise piirangud PGI/PDO juustule
 - Art 167: Turustamiseskirjad veinisektoris

EL toetus TODEle – sektoripõhine abi

- Sektoripõhine toetus P&Kle:
 - Ainus sektor (v.a. vein ja mesindus, kus toetust ei kanaliseerita läbi TODE ja humalad ning oliivid, kus toetus on liikmesriigipõhine)
 - Põhineb rakenduskaval, mille esitab tunnustatud TO LRle heaks kiitmiseks ja mis peegeldab TO liikmete vajadusi.
 - Rakenduskava põhineb riiklikul strateegial ja meetmete „menüül“
 - EL ja riiklik kaasfinantseerimine
 - Aruandlus jm rakendussätted rakendusmäärustes
- Maaelu arengu toetus tootjate koostöö edendamiseks (Maaelu arengu raammäärus (1305/2013, art 35)
 - Igasuguse koostöö edendamine, mis hõlmab vähemalt kahte osapoolt
 - Eesmärgiks toetada innovatsiooni, lühikesi tarneahelaid, täiendavaid keskkonnameetmeid läbi koostöö soodustamise

Toetus TODEle Post-2020 ÜPP

- Sektoripõhised sekkumised läbi tunnustatud TODE
 - P&K, mesindus, vein (kohustuslik), oliiviõli, humal ja „muud sektorid“ (vabatahtlik). Liha kuulub „muude sektorite“ alla.
 - Nimekiri eesmärkidest ja sekkumiste „menüü“ (LR valik).
 - Tunnustatud TODE esitatud rakenduskavad kestusega 3–7 aastat.
 - EL kaasfinantseerimine 50% (uutele TODEle 60%) tehtud kulutustest, kuid mitte üle 5% turustatud toodangu väärtusest (TTV)
 - TTV - ainult tooted, mida turustab TO, mitte tooted, mida turustavad TO liikmed.
 - Kogueelarve maksimaalselt 3% liikmesriikide otsetoetuste eelarvest
- Erandid konkurentsioõigusest ja maaelu arengu toetus tootjate koostöö edendamiseks ei muutu

Kontrollnimekiri – kuidas kasu saada EL reeglitest

- **Moodusta teiste tootjatega TO vastavalt ÜTK reeglitele**
- **Taotle maaelu arengu toetust tootjate koostöö edendamiseks**
- **Taotle TO-le tunnustust Eesti valitsuselt**
- **Uuri, kas sinu TO ühistegevus võiks langeda EL konkurentsireeglite erandite alla**
- **Koosta TO liikmete vajadustest lähtuv rakenduskava**
- **Uuri, kas sektoripõhised sekkumised on kavandatud Eesti ÜPP strateegiakavas**
- **Taotle rakenduskavas ette nähtud sekkumiste jaoks ELi kaasfinantseeringut.**

Näide – nõuded veiseliha TO moodustamiseks Iirimaal

- TOd peavad end registreerima juriidilise isikuna või juriidilise isiku osana
- TOl peab olema põhikiri, mis sisaldab muuhulgas:
 - Nõue, et liikmed peavad olema aktiivsed veiselihakasvatajad, allkirjastama TO liikmelepingu ja järgima TO reegleid, s.h. kohustusi tootmise osas
 - Nõuded liikmete tootmisele ja selle aruandlusele, turustamisele ja keskkonnakaitsele; kohustus olla ainult ühe TO liige; anda statistikat
 - Reeglid ja protseduurid tasude, kulude, eelarve, raamatupidamise, hääletamise, demokraatliku kontrolli, uute liikmete vastuvõtmise, trahvide jms kohta.
- TO tegevus peab täielikult vastama EL nõukogu määruse 1308/2013 (ÜTK) kõikidele sätetele
- Kohustus täita iga-aastane aruandevorm

Näide – nõuded veiseliha TO moodustamiseks Iirimaa

- Nõusolek kandmisega registrisse, mis sisaldab teavet tootjaorganisatsiooni geograafiliste, tõu või tootmise üksikasjade kohta, samuti liikmete numbroid ja kontaktandmeid
- Korrapärased kontrollid veendumaks, et TO järgib oma tegevuse tunnustamise tingimusi
- Nõusolek järgida konkurentsireegleid
- Kohustus õigeaegselt teavitada ametiasutusi, kui TO teeb olulisi muudatusi oma tegevuse alustes, põhikirjas või lõpetab tegevuse
- Kohustus parandada tunnustamistingimuste rikkumise juhtumid kuue kuu jooksul alates teavitamisest

Tänan

*Tauno Lukas,
10. november 2020*

Agriculture
and Rural
Development

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse